

ФІНАНСОВІ ПОТОКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Роганова Г. О.

Донбаська державна машинобудівна академія

В статье рассматриваются основные подходы к определению понятий денежных и финансовых потоков промышленного предприятия, даются определения денежных и финансовых потоков, обуславливаются взаимосвязь и отличия понятий финансовых и денежных потоков предприятия, рассматривается классификация финансовых потоков.

This article deals with main ways as for the definition of money and financial flows of industrial enterprises. Also we establish definitions of money and financial flows, discuss relations and differences of financial and money flows of enterprise, analyze the classification of financial flows.

Криза економіки визначила актуальність фінансових аспектів діяльності підприємств, фінансова стійкість яких є основою їх виживання. У цих умовах особливої актуальності набуває виявлення взаємозв'язку між фінансовими і грошовими потоками підприємства, чітке визначення й розмежування даних понять, розгляд видів існуючих фінансових потоків підприємства.

Однак концепція грошового потоку підприємства як самостійного об'єкта фінансового керування ще не одержала достатнього відображення у вітчизняній літературі з питань фінансового менеджменту. Крім того, дотепер немає чіткого розмежування між поняттями "грошовий та фінансовий потоки".

Більшість авторів при розгляді окремих питань щодо керування фінансами використовують поняття "грошовий потік", що й ототожнюється з фінансовим потоком. Так, наприклад, у навчально-методичному посібнику "Фінансовий менеджмент" українські вчені А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, Н. Ю. Калач, розглядаючи комплекс проблем, пов'язаних із керуванням грошовими потоками підприємства, оперують лише поняттям "грошовий потік", але в грошовий потік не входять дивіденди і податкові платежі, хоча їх необхідно враховувати при фінансовому керуванні [1].

М. Н. Крейнік у навчальному посібнику "Фінансовий менеджмент" грошовий потік підприємства визначає коштами, що одержуються підприємством від усіх видів діяльності і витрачаються на забезпечення подальшої діяльності. М. Н. Крейнік включає в

грошовий потік відсотки до одержання і до сплати, хоча це лише нараховані, а не фактично отримані чи сплачені суми; податки, що сплачуються за рахунок фінансових результатів, це теж тільки нараховані, а не фактично сплачені суми податків.

У. Н. Салін, розкриваючи основні положення статистики фінансів, фінансові чи грошові потоки розглядає як ряд послідовних виплат і надходжень грошей у рамках однієї фінансової операції, тобто фінансовий потік у даному випадку охоплює кілька актів переходу коштів від одного власника до іншого і припускає розподіл однорідних платежів у часі.

Так, російські вчені Ю. Плущевська і Л. Старікова фінансовими потоками називають "зміну фінансових активів і зобов'язань секторів економіки за період здійснення фінансових операцій". У Великому економічному словнику фінансовий потік визначається як перелив фінансових ресурсів через посередників або як напрями використання фінансових ресурсів. Разом із цим, більшість учених використовують термін "фінансовий потік", якщо аналізується загальна схема руху засобів у фінансовій системі. Розглядаючи фінансовий потік, П. В. Конюховський, наприклад, розкриває його змістовну частину через поняття швидкості зміни стану системи.

Таким чином, вважаємо доцільним розмежовувати поняття грошовий і фінансовий потоки так:

- а) фінансовий потік – це не тільки документально оформлені потоки засобів платежу, якими можуть бути наявні

кошти, векселі, цінні папери, бартерні операції, але і практично безупинний рух фінансових ресурсів, єдиних за змістом, формою й напрямом (метою); б) однією зі складових фінансового потоку є грошовий потік, що являє собою безупинний процес руху коштів, тобто під грошовими потоками варто розуміти надходження й витрати на підприємстві тільки наявних коштів. Кошти підприємства охоплюють готівку в центральній касі і на рахунках у комерційних банках.

Ідея потокового методу для визначення об'єкта керування полягає в тому, що фінансове функціонування підприємства розглядається на базі схем руху грошових (фінансових) потоків. За допомогою поточкових схем функціонування підприємства легко розкладається на складові, обґрунтовується і піддається візуальній та числовій інтерпретації. Таким чином, видається можливим одержання загальної картини господарської діяльності підприємства з мінімальними витратами часу й засобів.

Зростаючий інтерес до інформації щодо руху фондів підприємства й особливо потоків коштів обґрунтовується актуальністю ефективного управління фінансовими потоками підприємства, особливо потоками коштів.

М. Backer і М. L. Gosman довели, що інформація про потоки коштів важлива для аналізу кредитоспроможності. Вони з'ясували, що співвідношення потоків коштів і суми заборгованості має велике значення для аналізу кредитоспроможності за середньостроковими банківськими позичками і довгостроковими борговими зобов'язаннями.

W. H. Beaver при вивченні корисності фінансової інформації для прогнозування спаду ділової активності з'ясував, що співвідношення між потоками коштів і заборгованістю – один із найбільш надійних показників.

У своєму дослідженні практики інвестиційних рішень D. F. Hawkins і W. J. Campbell довели, що аналіз потоків коштів використовується для вивчення здатності компанії фінансувати капітальні втрати і дивіденди за рахунок внутрішніх джерел. Вони також з'ясували, що зв'язок

між потоками коштів і прибутком використовувався при оцінці якості цього прибутку.

З метою забезпечення ефективного цілеспрямованого аналізу й керування фінансовими потоками їх необхідно класифікувати. Беручи за основу класифікацію грошових потоків, запропоновану І. А. Бланком, ґрунтуючись на внутрішньогосподарській організації оперативного обліку промислового підприємства, пропонується класифікувати фінансові потоки за такими основними ознаками:

а) за масштабами обслуговування господарського процесу:

- 1) по підприємству в цілому;
- 2) за окремими видами господарської діяльності підприємства;
- 3) за окремими структурними підрозділами підприємства;
- 4) за окремими господарськими операціями;

б) за видами господарської діяльності відповідно до міжнародних стандартів обліку виділяють:

- 1) фінансовий потік по операційній діяльності;
- 2) фінансовий потік по інвестиційній діяльності;
- 3) фінансовий потік по фінансовій діяльності;

в) за спрямованістю руху коштів підприємства:

- 1) позитивний фінансовий потік ("приплив коштів");
- 2) негативний фінансовий потік ("відплив коштів");

г) за методом обчислення обсягу виділяють:

- 1) валовий фінансовий потік;
- 2) чистий фінансовий потік;

д) за рівнем достатності обсягу:

- 1) надлишковий фінансовий потік;
- 2) дефіцитний фінансовий потік;

е) за методом оцінки часу виділяють:

- 1) дійсний фінансовий потік;
- 2) майбутній фінансовий потік;

ж) за безперервністю формування в розглянутому періоді розрізняють:

- 1) регулярний фінансовий потік;
- 2) дискретний фінансовий потік;

з) за стабільністю часових інтервалів формування:

- 1) регулярний фінансовий потік з рівномірними часовими інтервалами в рамках розглянутого періоду;
 - 2) регулярний фінансовий потік із нерівномірними часовими інтервалами в рамках розглянутого періоду;
 - к) *за часом*:
 - 1) ретроспективний фінансовий потік;
 - 2) оперативний фінансовий потік;
 - 3) планований фінансовий потік;
 - л) *за способом формування*:
 - 1) фінансові потоки, які генеруються в результаті використання капітальних вкладень при реалізації реальних інвестиційних проектів;
 - 2) фінансові потоки, формовані від поточної, інвестиційної і фінансової діяльності;
 - м) *за варіативністю спрямованості руху коштів*:
 - 1) стандартний фінансовий потік;
 - 2) нестандартний фінансовий потік;
 - н) *залежно від виду валюти*:
 - 1) фінансовий потік у національній валюті України;
 - 2) фінансовий потік в іноземній валюті;
 - п) *за способом утворення на макрорівні*:
 - 1) кредитні ресурси різних міжнародних фінансових організацій і внутрішні кредити національного банку;
 - 2) податкові платежі;
 - 3) відрахування в позабюджетні фонди;
 - 4) платежі в місцевий бюджет і т. ін.;
 - р) *щодо настання якої-небудь події*:
 - 1) регулярний безумовний фінансовий потік;
 - 2) регулярний умовний фінансовий потік;
 - с) *щодо обговореного періоду*:
 - 1) регулярний негайний фінансовий потік;
 - 2) регулярний відкладений фінансовий потік;
 - т) *за характером потоку стосовно підприємства*:
 - 1) внутрішній фінансовий потік;
 - 2) зовнішній фінансовий потік;
 - у) *за рівнем збалансованості обсягів взаємозалежних потоків*:
 - 1) збалансований фінансовий потік;
 - 2) незбалансований фінансовий потік;
 - ф) *за періодом часу*:
 - 1) короткостроковий фінансовий потік;
 - 2) середньостроковий фінансовий потік;
 - 3) довгостроковий фінансовий потік;
 - х) *за формами використовуваних коштів*:
 - 1) наявний фінансовий потік;
 - 2) безготівковий фінансовий потік;
 - ц) *за значущістю у формуванні кінцевих результатів господарської діяльності*:
 - 1) пріоритетний фінансовий потік;
 - 2) другорядний фінансовий потік;
 - ш) *за передбачуваністю вишикнення*:
 - 1) цілком передбачуваний потік;
 - 2) недостатньо передбачуваний потік;
 - 3) непередбачуваний фінансовий потік;
 - щ) *за можливістю регулювання в процесі керування*:
 - 1) фінансовий потік, що піддається регулюванню;
 - 2) фінансовий потік, що не піддається регулюванню;
 - ю) *за можливістю забезпечення платоспроможності*:
 - 1) ліквідний фінансовий потік;
 - 2) неліквідний фінансовий потік;
 - я) *за законністю здійснення*:
 - 1) легальний фінансовий потік;
 - 2) тіньовий фінансовий потік.
- За цільовою спрямованістю вхідний фінансовий потік промислового підприємства варто поділити на:
- а) *обсяг продажів*:
 - 1) надходження від основної діяльності;
 - 2) надходження в результаті реалізації матеріальних активів (готова продукція допоміжних виробничих підрозділів);
 - 3) надходження від реалізації робіт і послуг;
 - б) *інші надходження коштів*:
 - перепродаж надлишків чи спеціально придбаних товарів для спекулятивних цілей;
 - надходження від реалізації робіт і послуг, виконаних виробничими й невиробничими підрозділами підприємства, які не ввійшли в обсяг продажів;
 - інші надходження.
- За змістом фінансовий потік промислового підприємства має таку структуру:
- а) *грошовий потік, що складається з*:
 - 1) потоку наявних коштів у центральну касу підприємства;
 - 2) потоку безготівкових коштів на банківські рахунки підприємства;

б) потік цінних паперів:

- 1) що має високу ліквідність;
- 2) інші цінні папери;

в) потік виробничо-матеріальних активів у вартісному вираженні.

Вихідний фінансовий потік за цільовою спрямованістю можна структурувати так:

а) фінансовий потік, спрямований на придбання матеріальних активів для основного виробництва;

б) фінансовий потік, пов'язаний з фінансуванням капітальних вкладень;

в) фінансовий потік, спрямований на оплату отриманих робіт і послуг;

г) потік коштів, призначений для розрахунків із фізичними особами;

д) фінансовий потік, спрямований на утримання непромислової сфери;

е) фінансовий потік податків і обов'язкових платежів у бюджет усіх рівнів і позабюджетні цільові фонди.

За змістом вихідний фінансовий потік має таку ж структуру, що і вхідний, тому що суть фінансового потоку, незважаючи на зміну спрямованості, залишається тією самою – вихідний фінансовий потік для одного суб'єкта, що господарює, є одночасно вхідним для ряду інших.

Наведена вище класифікація дає змогу більш цілеспрямовано здійснювати облік, аналіз і планування фінансових потоків різних видів на підприємстві. Однак слід зазначити, що назріла необхідність акумулювати всі методи й інструменти керування фінан-

совими потоками і, зокрема, грошовими у комплексному фінансовому плані, що може стати ефективним засобом керування промисловим підприємством у цілому.

Розглянуті в даній статті аспекти дають можливість промисловим підприємствам на практиці окремо вести облік грошових потоків поряд із потоками цінних паперів і бартерних операцій як рівноправних складових фінансового потоку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фінансовий менеджмент: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, Н. Ю. Калач та ін. – К.: КНЕУ, 2001. – 294 с.
2. Бернстайн Л. А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация: Пер. с англ. / Гл. ред. серии проф. Я. В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 624 с.: ил.
3. Тренсв Н. Н. Управление финансами: Учеб. пособие. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 496 с.
4. Статистика финансов: Учебник / Под ред. В. Н. Салина. – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 816 с.
5. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. – К.: Ника-Центр, 1999. – Т. 2. – 512 с.
6. Павлова М. Н. Финансовый менеджмент. Управление денежным оборотом предприятия: Учебник для ВУЗов. – М.: Банки и биржи ЮНИТИ, 1998. – 520 с.

Стаття надійшла до редколегії 16.10.2003